

ประกาศกรมปศุสัตว์

เรื่อง การรับรองระบบคอมพาร์ทเมนต์สัตว์ปีกปลอดโรคไข้หวัดนก

พ.ศ. ๒๕๖๐

เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาอุตสาหกรรมผลิตสัตว์ปีกปลอดโรคไข้หวัดนกแบบครบวงจร ตั้งแต่ฟาร์มสัตว์ปีกพันธุ์ ฟาร์มสัตว์ปีกเนื้อ สถานที่ฟักไข่สัตว์ปีกเนื้อ โรงงานผลิตอาหารสัตว์ โรงฆ่าสัตว์ปีก ให้มีความปลอดภัยทางชีวภาพเป็นมาตรฐานเดียวกัน และรักษาสถานภาพปลอดโรคไข้หวัดนกในอุตสาหกรรม สัตว์ปีกไทยเชิงธุรกิจ ให้สอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติการจัดทำระบบคอมพาร์ทเมนต์ขององค์กรสุขภาพสัตว์ ระหว่างประเทศและประเทศคู่ค้า และเพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้าและการคุ้มครองผู้บริโภค

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๒ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๕๕ อธิบดีกรมปศุสัตว์จึงออกประกาศไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ประกาศนี้เรียกว่า “ประกาศกรมปศุสัตว์ เรื่อง การรับรองระบบคอมพาร์ทเมนต์สัตว์ปีก ปลอดโรคไข้หวัดนก พ.ศ. ๒๕๖๐”

ข้อ ๒ ประกาศนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ยกเลิก

(๑) ประกาศกรมปศุสัตว์ เรื่อง ระบบคอมพาร์ทเมนต์ในอุตสาหกรรมสัตว์ปีกไทย พ.ศ. ๒๕๕๔ ลงวันที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๔

(๒) ประกาศกรมปศุสัตว์ เรื่อง ระบบคอมพาร์ทเมนต์ในอุตสาหกรรมสัตว์ปีกไทย (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๕ ลงวันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

(๓) ประกาศกรมปศุสัตว์ เรื่อง ระบบคอมพาร์ทเมนต์ในอุตสาหกรรมสัตว์ปีกไทย พ.ศ. ๒๕๕๘ (ฉบับที่ ๓) ลงวันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

ข้อ ๔ ในประกาศนี้

“สถานประกอบการ” (Establishment) หมายความว่า สถานที่ที่ได้รับการรับรองจากกรมปศุสัตว์ ได้แก่ การรับรองมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์ (ระบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับสัตว์ หรือ Good Agriculture Practices: GAP) สำหรับฟาร์มไก่เนื้อ ฟาร์มเป็ดเนื้อ ฟาร์มไก่พันธุ์ ฟาร์มเป็ดพันธุ์ สถานที่ฟักไข่สัตว์ปีก การรับรอง

/ระบบการ...

ระบบการจัดการสุขลักษณะที่ดีในสถานประกอบการ (ระบบ GMP หรือ Good Manufacturing Practice) สำหรับโรงงานผลิตอาหารสัตว์และโรงฆ่าสัตว์ปีก ที่ประสงค์ได้รับการรับรองจากกรมปศุสัตว์

ข้อ ๕ การรับรองระบบคอมพาร์ทเมนต์สัตว์ปีกปลอดโรคใช้หวัดนก ให้ถือปฏิบัติตามเอกสารระบบคอมพาร์ทเมนต์สัตว์ปีกปลอดโรคใช้หวัดนก แนบท้ายประกาศนี้

ข้อ ๖ หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการจัดทำระบบคอมพาร์ทเมนต์สัตว์ปีกปลอดโรคใช้หวัดนก และคู่มือ ให้เป็นให้ไปเป็นไปตามที่อธิบดีกรมปศุสัตว์ประกาศกำหนด

ข้อ ๗ สถานประกอบการใดที่ได้รับใบรับรองระบบคอมพาร์ทเมนต์สัตว์ปีกปลอดโรคใช้หวัดนก อยู่ก่อนวันที่ประกาศนี้บังคับใช้ ให้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขให้เป็นไปตามประกาศนี้ภายในระยะเวลา ๓ ปี นับแต่วันที่ประกาศนี้ใช้บังคับ

ข้อ ๘ คำขอรับใบรับรองระบบคอมพาร์ทเมนต์สัตว์ปีกปลอดโรคใช้หวัดนกใดที่ได้ยื่นไว้ และยังอยู่ระหว่างการพิจารณาของอธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายก่อนวันที่ประกาศนี้ใช้บังคับ การพิจารณา คำขอรับใบรับรองระบบคอมพาร์ทเมนต์สัตว์ปีกปลอดโรคใช้หวัดนก ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ตามประกาศกรมปศุสัตว์ เรื่อง ระบบคอมพาร์ทเมนต์ในอุตสาหกรรมสัตว์ปีกไทย พ.ศ. ๒๕๕๔ ลงวันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๕๔ โดยผู้รับการรับรองระบบคอมพาร์ทเมนต์สัตว์ปีกปลอดโรคใช้หวัดนก ต้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไขสถานประกอบการให้เป็นไปตามประกาศนี้ ภายในระยะเวลาหนึ่งปีนับแต่วันที่ได้รับใบรับรองระบบคอมพาร์ทเมนต์สัตว์ปีกปลอดโรคใช้หวัดนก

ประกาศ ณ วันที่ ๒๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐

(นายอภัย สุทธิสังข์)
อธิบดีกรมปศุสัตว์

ระบบคอมพาร์ตเมนต์สัตว์ปีกปลอดโรคไข้หวัดนก (Avian Influenza Free Compartmentalisation)

๑. บทนำ

การระบาดของโรคไข้หวัดนกสายพันธุ์ H5N1 ในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ส่งผลกระทบรุนแรงต่อระบบอุตสาหกรรมสัตว์ปีกของประเทศไทย รวมทั้งระบบเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนประเทศคู่ค้า รัฐบาลนำเข้าเนื้อสัตว์ปีกสดจากประเทศไทย เกิดความชะงักในระบบการผลิตของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสัตว์ปีกทุกชนิด กรมปศุสัตว์ในฐานะเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบด้านสุขภาพสัตว์ และการผลิตสัตว์ของประเทศ จึงได้นำหลักการ Compartmentalisation ขององค์การสุขภาพสัตว์ระหว่างประเทศ (World Organization for Animal Health หรือ OIE ซึ่งเดิมมีชื่อเรียกว่า The Office International des Epizooties) มาใช้เป็นมาตรการหนึ่งในการควบคุม ป้องกันโรคไข้หวัดนก ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นต้นมา โดยเน้นมาตรฐานการจัดการด้านความปลอดภัยทางชีวภาพ การเฝ้าระวังและการควบคุมโรคไข้หวัดนก และการตรวจย้อนกลับ (Traceability) เพื่อป้องกันและควบคุมการนำเข้าไวรัสไข้หวัดนกเข้าไปแพร่ระบาดภายในฟาร์ม และสถานที่ผลิตสัตว์ปีกที่อยู่ในคอมพาร์ตเมนต์ และรักษาสถานภาพปลอดโรคไข้หวัดนก จากการที่องค์การสุขภาพสัตว์ระหว่างประเทศ ได้มีข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการจัดทำคอมพาร์ตเมนต์เพิ่มมากขึ้น กรมปศุสัตว์จึงได้ปรับปรุงรายละเอียดของการจัดทำคอมพาร์ตเมนต์ของประเทศไทย ให้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ OIE เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการควบคุมป้องกันการผลิตสัตว์ปีกในคอมพาร์ตเมนต์ และเพื่อส่งเสริมการค้าขายสินค้าเนื้อสัตว์ปีกระหว่างประเทศของประเทศไทย

๒. ขอบข่าย

ระบบคอมพาร์ตเมนต์ในอุตสาหกรรมสัตว์ปีกไทย กำหนดแนวทางปฏิบัติในการจัดทำคอมพาร์ตเมนต์ปลอดโรคไข้หวัดนกสำหรับอุตสาหกรรมสัตว์ปีกเนื้อของประเทศไทย ประกอบด้วย สภาพทั่วไป มาตรการด้านความปลอดภัยทางชีวภาพ แผนการความปลอดภัยทางชีวภาพ การประเมินความเสี่ยงต่อโรคไข้หวัดนก การตรวจสอบย้อนกลับ การจัดทำเอกสาร การเฝ้าระวังโรค และแผนปฏิบัติการในภาวะฉุกเฉินและการแจ้งเตือน สำหรับฟาร์มสัตว์ปีกเนื้อ ฟาร์มสัตว์ปีกพันธุ์ สถานที่ฟักไข่สัตว์ปีกเนื้อ โรงงานผลิตอาหารสัตว์ และโรงฆ่าสัตว์ปีก เพื่อส่งเสริมสุขอนามัยการผลิตสัตว์ปีกที่ส่งผลต่อความปลอดภัยของผู้บริโภค รวมถึงอำนวยความสะดวกทางการค้าระหว่างประเทศ

๓. วัตถุประสงค์

๓.๑ เพื่อพัฒนาระบบความปลอดภัยทางชีวภาพของฟาร์มมาตรฐานสัตว์ปีกเนื้อ สัตว์ปีกพันธุ์ สถานที่ฟักไข่สัตว์ปีกเนื้อ โรงงานผลิตอาหารสัตว์ และโรงฆ่าสัตว์ปีก ที่ขอรับรองระบบคอมพาร์ตเมนต์ ให้มีระบบความปลอดภัยทางชีวภาพที่สามารถควบคุมป้องกันโรค และสามารถรักษาสถานภาพปลอดโรคไข้หวัดนกได้

๓.๒ เพื่อรักษาสถานภาพปลอดโรคไข้หวัดนกของสัตว์ปีกในเชิงธุรกิจ ตั้งแต่ฟาร์มและสถานประกอบการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวงจรการผลิต

๓.๓ เพื่อส่งเสริมสุขอนามัยสัตว์ปีกที่ส่งผลต่อความปลอดภัยของผู้บริโภค

๓.๔ เพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้าระหว่างประเทศ

๔. นิยาม

“ระบบคอมพาร์ตเมนต์สัตว์ปีกปลอดโรคไข้หวัดนก” (Avian Influenza Free Compartmentalisation) หมายถึง สถานประกอบการหรือกลุ่มของสถานประกอบการ ซึ่งทราบสถานภาพของโรคไข้หวัดนก ภายใต้ระบบการจัดการความปลอดภัยทางชีวภาพร่วมกัน โดยมีการเฝ้าระวังและควบคุมโรครวมถึงมีมาตรการด้านความปลอดภัยทางชีวภาพ ตามมาตรฐาน มกษ. ๙๐๓๓-๒๕๕๓ หรือมาตรฐานระบบคอมพาร์ตเมนต์อื่น ๆ ที่เป็นที่ยอมรับในระดับประเทศหรือระดับสากล ที่ได้รับการตรวจรับรองจากกรมปศุสัตว์

“โรคไข้หวัดนก” (Notifiable Avian Influenza; NAI) หมายถึง โรคไข้หวัดนกในสัตว์ปีกที่ต้องรายงานต่อกรมปศุสัตว์ และองค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ (OIE) ซึ่งเป็นโรคที่เกิดจากการติดเชื้อไวรัสอินฟลูเอนซา เอ (Influenza A Virus) ชนิดย่อย H5 (เอช ๕) และ H7 (เอช ๗) หรือที่ OIE กำหนดโดยได้รับการตรวจยืนยันทางห้องปฏิบัติการ ตามวิธีมาตรฐานของ OIE ซึ่งแบ่งออกได้เป็น ๒ ชนิด คือ โรคไข้หวัดนกสายพันธุ์ก่อโรครุนแรง (Highly Pathogenic Notifiable Avian Influenza; HPNAI) และโรคไข้หวัดนกชนิดก่อโรคไม่รุนแรง (Low Pathogenic Notifiable Avian Influenza; LPNAI)

“สถานะปลอดโรคไข้หวัดนก” (Avian Influenza Free Status) หมายถึง สภาพของฟาร์มหรือคอมพาร์ตเมนต์ ที่ได้ดำเนินการตามแผนเฝ้าระวังโรคของคอมพาร์ตเมนต์แล้ว มีหลักฐานด้วยการตรวจทางอาการและทางห้องปฏิบัติการแสดงว่าไม่มีการติดเชื้อก่อโรคไข้หวัดนกตามระยะเวลาที่กำหนด

“สถานประกอบการ” (Establishment) หมายถึง สถานที่ที่ได้รับการรับรองจากกรมปศุสัตว์ ได้แก่การรับรองมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์ (ระบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับสัตว์ หรือ Good Agriculture Practices: GAP) สำหรับฟาร์มไก่เนื้อ ฟาร์มเป็ดเนื้อ ฟาร์มไก่พันธุ์ ฟาร์มเป็ดพันธุ์ สถานที่ฟักไข่สัตว์ปีก การรับรองระบบการจัดการสุขลักษณะที่ดีในสถานประกอบการ (ระบบ GMP หรือ Good Manufacturing Practice) สำหรับโรงงานผลิตอาหารสัตว์และโรงฆ่าสัตว์ปีก และการรับรองระบบการวิเคราะห์อันตรายและจุดวิกฤตที่ต้องควบคุมในการผลิตอาหารสัตว์หรือการผลิตอาหาร (ระบบ Hazard Analysis and Critical Control Point: HACCP) สำหรับโรงงานผลิตอาหารสัตว์และโรงฆ่าสัตว์ปีก

“การจัดการด้านความปลอดภัยทางชีวภาพ” (Biosecurity Management) หมายถึง การจัดการระบบการป้องกัน หรือลดโอกาสในการนำเชื้อไข้หวัดนกเข้าสู่หรือออกจากระบบการผลิตและเลี้ยงสัตว์

“แผนความปลอดภัยทางชีวภาพ” (Biosecurity plan) หมายถึง แผนการจัดการระบบการป้องกัน หรือลดโอกาสในการนำเชื้อไข้หวัดนกเข้าสู่หรือออกจากฟาร์มหรือสถานประกอบการ

ซึ่งมีสภาพแวดล้อม ที่แตกต่างกัน โดยใช้หลักการการวิเคราะห์อันตรายวิกฤตและการควบคุมจุดวิกฤต (Hazard Analysis and Critical Control Point) และการวิเคราะห์ความเสี่ยง (Risk Analysis) ต่อโรคไข้หวัดนก

“การเฝ้าระวัง” (Surveillance) หมายถึง การตรวจสอบประชากรสัตว์ โดยวิธีเฝ้าระวังทางอาการ และทางห้องปฏิบัติการ (ทางซีรั่มวิทยา และ/หรือทางไวรัสวิทยา) เพื่อตรวจหาเชื้อไวรัสไข้หวัดนก ซึ่งความถี่และชนิดของการเฝ้าระวังให้เป็นไปตามที่กรมปศุสัตว์กำหนด

“การตรวจย้อนกลับ” (Traceability) หมายถึง ความสามารถในการตรวจย้อนกลับแหล่งผลิตสินค้า และติดตามสินค้าปศุสัตว์ ตลอดทุกขั้นตอนการผลิต การแปรรูป การเก็บรักษา การขนส่ง และการจัดจำหน่าย

“ระบบการวิเคราะห์อันตรายและจุดวิกฤตที่ต้องควบคุม” (Hazard Analysis and Critical Control Point) หมายถึง ระบบที่ซับซ้อน ประเมิน และควบคุมอันตราย ซึ่งมีความสำคัญต่อความปลอดภัยของอาหารทุกขั้นตอนการผลิตในสถานประกอบการ

“การวิเคราะห์ความเสี่ยง” (Risk Analysis) หมายถึง เป็นขั้นตอนที่ประกอบด้วย การระบุหาอันตราย (Hazard Identification) การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) การจัดการความเสี่ยง (Risk Management) และการสื่อสารความเสี่ยง (Risk Communication)

“ผู้จัดการคอมพาร์ตเมนต์” (Compartment Manager) หมายถึง ผู้ที่มีหน้าที่ดูแลคอมพาร์ตเมนต์ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากผู้ประกอบการหรือเจ้าของกิจการ ในการกำกับ ดูแล ตรวจสอบติดตามการปฏิบัติงาน ในการจัดการด้านความปลอดภัยทางชีวภาพ ระบบการตรวจย้อนกลับ ติดตามผลการตรวจประเมินภายใน สถานประกอบการ ดำเนินการและติดตามผลการเฝ้าระวังโรคไข้หวัดนกทางคลินิกและทางห้องปฏิบัติการ การตรวจประเมินจากเจ้าหน้าที่ของกรมปศุสัตว์ การสื่อสารด้านความปลอดภัยทางชีวภาพระหว่างคอมพาร์ตเมนต์ และประสานงานเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคอมพาร์ตเมนต์ โดยปฏิบัติหน้าที่ และมีความรับผิดชอบตามที่กรมปศุสัตว์กำหนดไว้

๕. หลักการ

เพื่อให้คอมพาร์ตเมนต์มีสถานภาพปลอดโรคไข้หวัดนก คอมพาร์ตเมนต์จะต้องระบุ รายละเอียดการดำเนินการที่ชัดเจน แสดงตำแหน่งที่ตั้งของส่วนประกอบทั้งหมดในคอมพาร์ตเมนต์ โดยคอมพาร์ตเมนต์ฟาร์มสัตว์ปีกอาจรวมถึงส่วนสนับสนุนการผลิตอื่นๆ ที่เชื่อมโยงกับคอมพาร์ตเมนต์ด้วย เช่น โรงงานผลิตอาหารสัตว์ และโรงฆ่าสัตว์ปีก เป็นต้น ความสามารถในการแบ่งแยกสถานภาพทางระบาดวิทยา ระหว่างสัตว์ปีกภายในคอมพาร์ตเมนต์กับสัตว์ที่อยู่รอบนอกคอมพาร์ตเมนต์ ทั้งนี้ จะต้องผู้จัดการ คอมพาร์ตเมนต์ กำกับ ดูแล ตรวจสอบติดตามการปฏิบัติงานในการจัดการด้านความปลอดภัยทางชีวภาพ ระบบการ ตรวจย้อนกลับ ติดตามผลการตรวจประเมินภายใน ดำเนินการและติดตามผลการเฝ้าระวังโรคไข้หวัดนกทางคลินิก

และทางห้องปฏิบัติการ การตรวจประเมินจากเจ้าหน้าที่ของกรมปศุสัตว์ และประสานงานกับเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคอมพาร์ทเมนต์

การจัดทำคอมพาร์ทเมนต์จะต้องมีหลักฐานแสดงต่อเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ ประกอบด้วย

๑) ปัจจัยทางกายภาพหรือพื้นที่โดยรอบที่มีผลต่อระบบความปลอดภัยทางชีวภาพของคอมพาร์ทเมนต์

คอมพาร์ทเมนต์ ต้องมีพื้นฐานจากการจัดการและมาตรการด้านความปลอดภัยทางชีวภาพ การพิจารณาทำเลที่ตั้งและพื้นที่โดยรอบ ที่อาจมีผลต่อสถานภาพปลอดโรคใช้หวัดนกของคอมพาร์ทเมนต์ เป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้สามารถแยกสัตว์ปีกภายในคอมพาร์ทเมนต์ออกจากสัตว์ภายนอกคอมพาร์ทเมนต์ ที่มีสถานภาพทางสุขภาพแตกต่างกัน ปัจจัยที่ต้องนำมาพิจารณาเพื่อการจัดทำมาตรการความปลอดภัยทางชีวภาพ และเฝ้าระวังโรคใช้หวัดนก ประกอบด้วย

๒) สถานะโรคในพื้นที่ข้างเคียง และส่วนสนับสนุนการผลิตอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงทางระบาดวิทยากับคอมพาร์ทเมนต์

๒.๒) สถานที่ตั้ง สถานะโรค และมาตรการความปลอดภัยทางชีวภาพ โดยรอบคอมพาร์ทเมนต์ หรือพื้นที่ข้างเคียง ซึ่งต้องคำนึงถึงระยะห่างและสิ่งกั้นแยกทางธรรมชาติ ดังต่อไปนี้

สัตว์ปีกภายนอกคอมพาร์ทเมนต์ ที่มีสถานภาพทางสุขภาพแตกต่างจากสัตว์ปีกภายใน คอมพาร์ทเมนต์ เช่น ไก่พื้นเมือง นกธรรมชาติ นกอพยพ และเส้นทางการอพยพ

๒.๓) โรงฆ่าสัตว์ โรงงานแปรรูปของเหลือใช้ หรือโรงงานผลิตอาหารสัตว์

๒.๔) ตลาดสด ส่วนแสดงสัตว์ งานแสดงสินค้าเกษตร สนามไก่ชน สวนสัตว์ และสถานที่อื่น ๆ ที่มีการรวบรวมสัตว์

๓) มีมาตรการควบคุมและป้องกันโรคใช้หวัดนก ดังต่อไปนี้

๓.๑) รั้ว หรือ สิ่งกั้นแยกทางกายภาพอื่นๆ ที่มีประสิทธิภาพ

๓.๒) สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการควบคุมการเข้า ออกของบุคลากร ณ สถานประกอบการ เช่น การควบคุมการเข้าออก ห้องเปลี่ยนเสื้อผ้า และห้องอาบน้ำ เป็นต้น

๓.๓) ระบบควบคุมการเข้าออกของยานพาหนะ การทำความสะอาดและการฆ่าเชื้อยานพาหนะ

๓.๔) ระบบการเคลื่อนย้ายสัตว์

๓.๕) สถานที่กักสัตว์ก่อนนำเข้าฝูง

๓.๖) สถานที่จัดเก็บอุปกรณ์และเครื่องมือ

๓.๗) สถานที่เก็บอาหารและเวชภัณฑ์สำหรับสัตว์ หรือสถานที่เก็บวัตถุดิบสำหรับโรงงานผลิตอาหารสัตว์และโรงฆ่าสัตว์ปีก

๓.๘) การกำจัดซากสัตว์ ขยะ และของเสีย

๓.๙) ระบบน้ำใช้

๓.๑๐) การป้องกันสัตว์พาหะ เช่น แมลง สัตว์ฟันแทะ และนก เป็นต้น

๓.๑๑) ระบบการถ่ายเทอากาศ

๓.๑๒) อาหารสัตว์และแหล่งที่มา

๔) การจัดการด้านความปลอดภัยทางชีวภาพ (Biosecurity Management)

การจัดการด้านความปลอดภัยทางชีวภาพของคอมพาร์ทเมนต์ ต้องได้รับการออกแบบจัดทำ และตรวจติดตามให้เป็นไปตามแผนความปลอดภัยทางชีวภาพ (Biosecurity plan) ของโรคไข้หวัดนก ซึ่งการจัดทำแผนความปลอดภัยทางชีวภาพ (Biosecurity plan) ดำเนินการโดยใช้หลักการระบบการวิเคราะห์อันตรายและจุดวิกฤตที่ต้องควบคุม (Hazard Analysis and Critical Control Point) หรือการวิเคราะห์ความเสี่ยง (Risk Analysis) ต่อโรคไข้หวัดนก ควรมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๔.๑) ระบุเส้นทางสำคัญ (Potential Pathways) หรือขั้นตอนที่มีการรับและการแพร่กระจายของโรคไข้หวัดนกสู่คอมพาร์ทเมนต์ เช่น การเคลื่อนย้ายสัตว์ ไก่พื้นเมือง นกอพยพ แมลงและสัตว์พาหะนำโรค การแพร่กระจายเชื้อทางอากาศ บุคคลผู้เข้า-ออกคอมพาร์ทเมนต์ ชีวภัณฑ์ อุปกรณ์ พาหนะ อาหาร น้ำ และระบบระบายน้ำ การพิจารณาสิ่งเหล่านี้ควรพิจารณาถึงการอยู่รอดของเชื้อไข้หวัดนกในสิ่งแวดล้อม

๔.๒) ระบุจุดวิกฤตที่ต้องควบคุม (Critical Control Point) ในแต่ละเส้นทางสำคัญหรือขั้นตอนที่มีความเสี่ยงตามข้อ ๔.๑)

๔.๓) กำหนดมาตรการในการจัดการความเสี่ยงของแต่ละจุดวิกฤต

๔.๔) จัดทำคู่มือมาตรฐานการปฏิบัติงานสำหรับแผนความปลอดภัยทางชีวภาพ ให้ครอบคลุมถึงวิธีการนำไปปฏิบัติ การคงสภาพ และการตรวจติดตามในแต่ละมาตรการ รวมถึงการกำหนดแนวทางแก้ไขเมื่อเกิดการเบี่ยงเบนจากมาตรการที่กำหนด การทวนสอบขั้นตอนการดำเนินการ ตลอดจนการบันทึกข้อมูล

๔.๕) กำหนดแผนปฏิบัติการในภาวะฉุกเฉินของคอมพาร์ทเมนต์เมื่อสถานะโรคเปลี่ยนแปลง

๔.๖) รายงานขั้นตอนการปฏิบัติงาน และการเปลี่ยนแปลงการดำเนินการ ตามที่กรมปศุสัตว์กำหนด

๔.๗) มีแผนการฝึกอบรม ให้ความรู้ ทักษะ แก่พนักงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องความปลอดภัยทางชีวภาพ และการประเมินผลการฝึกอบรม

๔.๘) มีแผนการเฝ้าระวังโรคไข้หวัดนกอย่างต่อเนื่อง ด้วยวิธีเฝ้าระวังทางอาการ และทางห้องปฏิบัติการ (ทางซีรัมวิทยา และ/หรือทางไวรัสวิทยา) โดยต้องมีหลักฐานในการดำเนินมาตรการเพื่อลดความเสี่ยงในทุกขั้นตอนที่มีโอกาสเป็นไปได้ โดยสอดคล้องกับหลักการวิเคราะห์อันตรายและการควบคุมจุดวิกฤต (HACCP) และมากพอที่จะทำการประเมินแผนความปลอดภัยทางชีวภาพได้ ต้องตรวจสอบประเมินความเสี่ยงในการปฏิบัติงานคอมพาร์ทเมนต์อย่างต่อเนื่อง หรืออย่างน้อยปีละครั้ง เพื่อปรับแผนความปลอดภัยทางชีวภาพอย่างเหมาะสม

๕). ระบบการตรวจย้อนกลับ (Traceability)

มีการจัดทำระบบการตรวจย้อนกลับที่มีประสิทธิภาพ เป็นไปตามระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยระบบการตรวจสอบย้อนกลับของสินค้าปศุสัตว์ พ.ศ. ๒๕๕๖ หรือระเบียบอื่นที่แก้ไขเพิ่มเติม ให้สามารถตรวจย้อนกลับแหล่งผลิตสินค้าปศุสัตว์ เมื่อพบความผิดปกติในตัวสินค้าปศุสัตว์ได้อย่างรวดเร็ว ช่วยให้การเรียกคืนหรือเรียกกลับของผลิตภัณฑ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อพบปัญหาที่เป็นหรืออาจเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค และสามารถดำเนินการแก้ไขให้ได้มาตรฐานด้านความปลอดภัย ระบบการตรวจย้อนกลับควรมีรายละเอียดดังนี้

๕.๑) ต้องทำเครื่องหมายและขึ้นทะเบียนสัตว์ หรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ภายในคอมพาร์ทเมนต์ มีหลักฐานแสดงประวัติและการเคลื่อนย้าย ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการตรวจสอบและการรับรองในกรณีที่ทำเครื่องหมายเป็นรายตัวไม่ได้ การตรวจย้อนกลับควรอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของกรมปศุสัตว์

๕.๒) การเคลื่อนย้ายสัตว์เข้าและออกจากคอมพาร์ทเมนต์ทุกครั้ง ต้องมีการบันทึกที่ระดับของคอมพาร์ทเมนต์ เพื่อเป็นข้อมูลในการประเมินความเสี่ยงและการตรวจรับรองจากกรมปศุสัตว์

๕.๓) ผู้ประกอบการฟาร์มไก่เนื้อ ฟาร์มเป็ดเนื้อ ฟาร์มไก่พันธุ์ ฟาร์มเป็ดพันธุ์ สถานที่ฟักไข่ สัตว์ปีกเนื้อ โรงงานผลิตอาหารสัตว์ และโรงฆ่าสัตว์ปีกที่ขอการรับรองคอมพาร์ทเมนต์ในสถานประกอบการ ต้องปฏิบัติให้สอดคล้อง ตามระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยระบบการตรวจสอบย้อนกลับของสินค้าปศุสัตว์ พ.ศ. ๒๕๕๖ หรือระเบียบอื่นที่แก้ไขเพิ่มเติม

๖). การจัดทำเอกสาร (Documentation)

เอกสารและบันทึกข้อมูลต้องมีหลักฐานที่ชัดเจนแสดงถึงมาตรการความปลอดภัยทางชีวภาพ การเฝ้าระวัง การตรวจย้อนกลับ และการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ตามที่กรมปศุสัตว์กำหนด โดยประเมินจากบันทึกสุขภาพสัตว์ ที่บ่งบอกถึงการตรวจหาโรคใช้หัตถนบกควรประกอบด้วยเอกสาร ดังต่อไปนี้

๖.๑) ข้อมูลการเคลื่อนย้ายสัตว์

๖.๒) บันทึกการผลิต รวมทั้งรายงานการเกิด/การตาย

๖.๓) บันทึกแหล่งที่มาของอาหารสัตว์

๖.๔) ผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการ

๖.๕) บันทึกการเข้าออกฟาร์ม หรือโรงงานผลิตอาหารสัตว์ หรือโรงฆ่าสัตว์ปีก

๖.๖) บันทึกประวัติสัตว์ป่วย การรักษา อัตราการป่วย และอัตราการตายที่ฟาร์ม

๖.๗) บันทึกการใช้วัคซีน ควรระบุโปรแกรมและชนิดวัคซีนเพื่อการเฝ้าระวังโรค ภายใต้การควบคุมของสัตวแพทย์ผู้ควบคุมฟาร์ม

๖.๘) บันทึกการใช้ยาสัตว์และวัตถุอันตราย ภายใต้การควบคุมของสัตวแพทย์ผู้ควบคุมฟาร์ม

๖.๙) แผนความปลอดภัยทางชีวภาพและบันทึกการปฏิบัติงาน

๖.๑๐) บันทึกการฝึกอบรมบุคลากร

๖.๑๑) บันทึกอื่น ๆ เช่น บันทึกผลการเฝ้าระวังโรคใช้วัตถุดิบของฟาร์มในคอมพาร์ทเมนต์

เอกสารดังกล่าวต้องเก็บรักษาไว้อย่างน้อย ๓ ปี และสามารถส่งมอบเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ให้แก่กรมปศุสัตว์เมื่อได้รับการร้องขอ ทั้งนี้เอกสาร ๖ เดือนย้อนหลังจะต้องสามารถจัดให้ตรวจสอบได้ทันที

๗. การเฝ้าระวัง (Surveillance)

มีแผนการเฝ้าระวังโรคใช้วัตถุดิบ ที่เหมาะสมกับระดับและปัจจัยความเสี่ยงที่ประเมิน และตรวจพบ และสอดคล้องกับแผนการเฝ้าระวังโรคใช้วัตถุดิบในคอมพาร์ทเมนต์ของกรมปศุสัตว์ เพื่อให้ทราบสถานะของโรคได้เร็ว และเพื่อความมั่นใจในการดำเนินการตามแผนการจัดการด้านความปลอดภัยทางชีวภาพของคอมพาร์ทเมนต์ว่าสามารถรักษาสถานะปลอดโรคใช้วัตถุดิบ (Avian Influenza Free Status) ได้ ถ้าพบว่าคอมพาร์ทเมนต์มีความเสี่ยงต่อการพบโรคใช้วัตถุดิบเพิ่มขึ้น จะต้องทำการทบทวนแผนการเฝ้าระวัง โดยอาจต้องเพิ่มการเฝ้าระวัง และในขณะเดียวกันต้องทบทวนแผนการจัดการด้านความปลอดภัยทางชีวภาพ โดยอาจต้องเพิ่มมาตรการด้านความปลอดภัยทางชีวภาพถ้าจำเป็น

การเฝ้าระวังโรคควรประกอบด้วย

(๑) การเฝ้าระวังโรคภายในคอมพาร์ทเมนต์ ด้วยวิธีการเฝ้าระวังทางอาการ ทางห้องปฏิบัติการ (ทางซีรัมวิทยา และ/หรือทางไวรัสวิทยา) โดยสุ่มตัวอย่างจากฟาร์มภายในพื้นที่คอมพาร์ทเมนต์เพื่อหาความชุก (prevalence) ของโรค หรือเพื่อการวินิจฉัยเบื้องต้น

(๒) การเฝ้าระวังโรคภายนอกคอมพาร์ทเมนต์ ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ โดยเฝ้าระวังทางอาการและทางห้องปฏิบัติการ สำหรับสัตว์ปีกในพื้นที่ภายนอกคอมพาร์ทเมนต์ (พื้นที่เขตกันชนคอมพาร์ทเมนต์) เพื่อช่วยค้นหาเชื้อไวรัสใช้วัตถุดิบที่จะเข้าสู่คอมพาร์ทเมนต์ และเพื่อให้มั่นใจในการดำเนินการตามแผนความปลอดภัยทางชีวภาพ

๘. การควบคุมโรคใช้วัตถุดิบในคอมพาร์ทเมนต์และภายนอกคอมพาร์ทเมนต์ (พื้นที่เขตกันชนคอมพาร์ทเมนต์)

มีการกำหนดแนวทางการปฏิบัติในการควบคุมโรคใช้วัตถุดิบในคอมพาร์ทเมนต์ และภายนอกคอมพาร์ทเมนต์ (พื้นที่เขตกันชนคอมพาร์ทเมนต์) โดยให้สอดคล้องตามข้อกำหนดของกรมปศุสัตว์ และต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของกรมปศุสัตว์ตามมาตรการในการควบคุมโรคใช้วัตถุดิบ ภายใต้กฎหมายว่าด้วยโรคระบาดสัตว์ ทั้งจากกรณีพบสัตว์ปีกสงสัยเป็นโรคใช้วัตถุดิบ และกรณีพบสัตว์ปีกยืนยันว่าเป็นโรคใช้วัตถุดิบ ซึ่งการดำเนินการที่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของกรมปศุสัตว์ทั้งจากกรณีพบสัตว์ปีกสงสัยเป็นโรคใช้วัตถุดิบ และกรณีพบสัตว์ปีกยืนยันว่าเป็นโรคใช้วัตถุดิบประกอบด้วย การทำลายสัตว์ปีก การทำลายเชื้อโรค การควบคุมเคลื่อนย้าย การสอบสวนโรค การเฝ้าระวังโรคในภาวะโรคระบาด และการประชาสัมพันธ์

๙). การตรวจวินิจฉัยโรค

หลักเกณฑ์การเก็บและส่งตรวจตัวอย่างเชื้อไวรัสไข้หวัดนกสำหรับคอมพาร์ทเมนต์ และภายนอกคอมพาร์ทเมนต์ (พื้นที่เขตกันชนคอมพาร์ทเมนต์) โดยหลักเกณฑ์การสุ่มตัวอย่างโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ ปีกสำหรับคอมพาร์ทเมนต์ และภายนอกคอมพาร์ทเมนต์ (พื้นที่เขตกันชนคอมพาร์ทเมนต์) ให้เป็นไปตามที่ กรมปศุสัตว์กำหนด ห้องปฏิบัติการตรวจวินิจฉัยโรคไข้หวัดนกสำหรับคอมพาร์ทเมนต์จะต้อง

(๑) เป็นห้องปฏิบัติการของกรมปศุสัตว์ หรือเป็นห้องปฏิบัติการที่ได้รับการรับรองจากกรมปศุสัตว์

(๒) ดำเนินการตรวจวินิจฉัยโรคไข้หวัดนก ตามวิธีการมาตรฐานที่องค์การสุขภาพสัตว์ระหว่าง ประเทศกำหนด และในมาตรฐานสินค้าเกษตรที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งโรคสัตว์

(๓) มีระบบการประกันคุณภาพของผลการทดสอบ

(๔) มีระบบการรายงานผลการทดสอบโรคไปยังเจ้าหน้าที่ของกรมปศุสัตว์โดยเร็ว

(๕) มีการส่งตัวอย่างเพื่อไปตรวจยืนยัน โดยห้องปฏิบัติการอ้างอิงขององค์การสุขภาพสัตว์ ระหว่างประเทศ ถ้าจำเป็น

๑๐). ภาวะฉุกเฉินและการแจ้งเตือน

กรณีสถานประกอบการตั้งอยู่ในพื้นที่สงสัยหรือตรวจพบโรคไข้หวัดนก ตามประกาศกำหนดเขต โรคระบาด หรือเขตสงสัยว่ามีโรคระบาด ภายใต้พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. ๒๕๕๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม หรือประกาศอื่น ๆ ที่แก้ไขเพิ่มเติม ให้ปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการในภาวะฉุกเฉินของคอมพาร์ทเมนต์ ที่สอดคล้องกับ กฎหมาย ระเบียบของกรมปศุสัตว์ และแจ้งกรมปศุสัตว์ทราบเป็นลายลักษณ์อักษร ถึงผลการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการ ในภาวะฉุกเฉินของคอมพาร์ทเมนต์ กรมปศุสัตว์จะดำเนินการพิจารณาผลการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการ ในภาวะฉุกเฉินของคอมพาร์ทเมนต์ หากพบความไม่สอดคล้องกับกฎหมาย และ/หรือระเบียบของกรมปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์จะพิจารณาพักใช้ เพิกถอน หรือยกเลิกการรับรองระบบคอมพาร์ทเมนต์ในอุตสาหกรรมสัตว์ปีกไทย และ/หรือคอมพาร์ทเมนต์สำหรับฟาร์มสัตว์ปีกเนื้อ ฟาร์มสัตว์ปีกพันธุ์ สถานที่ฟักไข่สัตว์ปีกเนื้อ โรงงานผลิตอาหารสัตว์ และโรงฆ่าสัตว์ปีก ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการรับรองระบบคอมพาร์ทเมนต์ในอุตสาหกรรมสัตว์ปีกไทย และ/หรือคอมพาร์ทเมนต์สำหรับฟาร์มสัตว์ปีกเนื้อ ฟาร์มสัตว์ปีกพันธุ์ สถานที่ฟักไข่สัตว์ปีกเนื้อ โรงงานผลิตอาหารสัตว์ และโรงฆ่าสัตว์ปีก